

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dan vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta pa 1 gold. 30 kr. nov. dn.

Tečaj III.

V Ljubljani 1. oktobra 1863.

List 19.

Pedagogično zdravilstvo.

Spisuje F. Vigele.

Da se more mladina prav in spešno gojiti, mora biti pri gojenji vse prav vredeno. Večidel pa je pri mladini pravšni stan popačen ali razdjan, in iz tega izvirajo pogreški, ki jih še pri bolj odrasčenih učencih pogosto nahajamo, in ki odgojevanje otežujejo in zaderžujejo. Ni mi treba dokazovati, da ima tudi šolska odgoja nalogo in dolžnost, da opravlja in popravlja dušne in telesne pogreške učencev; to se razumé samo po sebi. Se vé, da je ta naloga težka, ker so otroci le malo časa v šoli, in se torej vsi njih pogreški težje zapazijo, kakor doma; večkrat pa šola tudi ne spozná drugih okolisčin, ki so pri domačem gojenji, in ji tudi manjka za pogreške potrebnih zdravil. Učitelj ne sme prezreti nobenega pogreška svojih učencev, temuč mora vsakega po svoji moči odpravljati ali vrnovati, kakor mu bolje kaže.

Ložeje pa je pogreškov varovati, kakor pa jih ozdravljati, in po tem vodilu se mora ravnati šolsko gojenje. Učitelj mora posebno varno in pazljivo podučevati, da pri učencih ne zbudí in ne krepí kake napake ali pogreška. Govorili bomo tedaj od pogreškov in kazali, kako naj jih šola odvráča, brani in ozdravlja.

Kar pa zadeva domače gojenje in domačega zdravnika, ne velja tukaj.

Razločevati pa se mora napaka od pogreška. Napaka

sama še ni pogrešek, in ne potrebuje posebnega zdravila, le toliko je treba varovati, da se ne povrača.

Pogrešek je napaka, ki se pogosto ponavlja, to je, kriva navada. Sola lahko pogreške zatira, ali pa jih zadolžuje.

Pervič se mora poiskati in odpraviti pričetek vsakega pogreška; vendar pa s tem še pogrešek ni odpravljen, ker je že navadno hudo vrasčen in je sam za se.

Pogreški, od katerih tukaj govorimo, so dušni ali telesni.

Dušni so: čutstveni, spoznanski, poželnostni in pobožnostni; telesni so: kratkovidnost, škilenje, jecljanje in oskrumba samega sebe.

Govorili bomo najpred od dušnih pogreškov, ker mislimo, da je to polje še malo obdelano. Bog daj, da bi naš trud ne bil zastonj!

1. Pogreški čutstveni.

Ti so: lahkomiselnost, čutljivost in občutnost, ravnoplatnost, hladnost in brezčutnost, žalost in silni narav.

Lahkomiselna je posebno mladost, ki ima vročokervno naturo (sangviničnega temperamenta). Lahkomiselnika se ne prime ne opominjevanje, ne svarjenje in ne graja, in tudi kaznen kmali pozabi z vsemi dobrimi sklepi; taki odlaša svoje dolžnosti do zadnjega trenutka, ali jih celó opusti, ker ga druge reči bolj vabijo. Lahkomiselnik je dobroserčen, nestanovit, rad len, in se lahko zapelje. Učitelj ima s lahkomiselnimi učenci mnogo opraviti, ker so povsod nepazljivi, nepridni, poveršni in neredni, preširni, in se pregrešé pogosto z vestnimi napakami, ki pridejo le iz lahkomiselnosti. Ta pogrešek se težko odpravi, ker izvira iz temperamenta, ki je prirojen. Naj več opomore tu čas, starost in um, zvednost in znanje; toda odgojnik se ne sme le na to zanašiti, ker zarasčenega lahkomiselnika večkrat komaj velike nevarnosti ali škode spreobernejo. Naj boljše zdravilo za to je dosledno in neprestano opominjevanje, vodilo, tudi s čutljivimi, in če vse ne pomaga, tudi s telesnimi kaznimi. In te navadno še naj več zmorejo. Pridigovanje pri takih nič kaj ne zda; pohlevne besede so bob v steno, pa se vendar ne smejo opustiti. Ljubezen, ki je postavna in ojstra, pri lahkomiselnikih naj več opravi.

Čutljivost in občutnost (nježnost) nahajamo po-

seбно pri deklicah, pa tudi večkrat pri dečkih, in pridete iz predražljivega ali premikavnega serca. Se vé, da čutiljivost in občutnost niste enakega pomena; toda pri otrocih se še ne morete prav razločiti. Čutiljivost je moč, s katero kaj občutimo, posebno nevoljo, jezo (v slednjem in navadnem pomenu zové nekteri ta čut tudi opekljivost); občutnost je pa moč za mične, nježne in prijetne čute, in da se pri deležnem serčnem gibanji dovoljnost čuti; v navadnem pomenu pa je to velika zmožnost ali godnost živečih vestnih čutil (sentimentalost). Kakor sem že omenil, pri otrocih se pa ta dva čuta še nikakor jasno ne razlikujeta. Če je kak otrok čutiljiv, opekljiv, ali občuten, to se mu še ne sme šteti za pogrešek; boljše je, da je učencec čutiljiv, če ga svariš, kakor pa da bi se za svarjenje nič ne zmenil. Tukaj mislimo le na pogreške, to je, na čezmerno čutiljivost in občutnost.

— Čutiljivec in občutnik imata za zeló že poglede in besede, ktere bi kdo drugi še težko kaj porajtal, in taki človek se lahko vsakteremu čutu vda. Nježen in dovezeten čut je gotovo prednost, ali čutiljivost in občutnost ste napaki, ki sicer potrebujete, da odgojnik na nje pazi, ker človeka navadno le nesrečnega storite. Pomočki za to pa se morajo posebno skerbno rabiti, da se čut ne zaduší, ali pa da se kak pogrešek ne pokrepčá ali povikša. Najpred se morajo vzroki poiskati, ki so morebiti omehkužnost in razvadba, samota ali branje prenapetih spisov ali druge take okolisčine. Neprijazno in ojstro ravnanje, kazen, zasramovanje bi bili zato krivi pomočki. S takimi otroci se mora mirno in krotko ravnati, jih telesno vaditi, jih večkrat pustiti pod milo nebo in v dobro tovaršijo. Sicer se ne sme opustiti, da bi se ne opominjevali, toda to samo ob sebi malo pomaga. Če se čutiljivost v posebni vnanji obnaši prikaže, kakor p. da se otrok kuja, tako je naj bolje, da storiš, kakor bi tega ne zapazil; prigovarjenje in kazen bi tu le škodovalo. Le če hoče otrok kljubovati, se mu ne sme prizanesti, zakaj to kaže pokaženi značaj. S čutiljivostjo in občutnostjo, ki pridete od vravnave, od bolehnosti, se more komaj dovolj potterpljivo obnašati. Tu se le opravi, če se telesno zdravje kaj okrepčá.

Ravnoplatnost, hladost in brezčutnost so čutiljivosti in občutnosti ravno nasprotne napake, ki se kažejo bolj pri dečkih, kakor pri deklicah. Izvirajo iz hladnokervnega (flegmatičnega) temperamenta, iz privade po tovaršii, ali če

se je čutnost že zgodaj s prepogostim opominjevanjem in s kaznijo zadušila. Če je vzrok moralni, se še kaj more poravnati; če pa pogrešek izvira iz temperamenta, se težko kaj opravi. Koristni pomočki so: prijaznost, krotkost in tovaršija s dobroserčnimi otroci; koristno je tudi branje pripravnih knjig, in da se budé pobožni občutki. Če je mogoče, naj takim otrokom odgojnik razloži, kako hudo so drugim (tudi živalim) storili, in naj to tudi večkrat sami po sebi zvejo. Prirojena hladost se popolno nikoli ne more odpraviti. Ne rabi za to silnih pomočkov; ti bi bili zastonj, in bi le škodovali. Če si zbudil v odgojencu bogoljubni občutek, si naj boljše in naj več storil in pogrešek zadušil.

Žalost je nasledek posebno nesrečnih okolisčin pri rodovini, ojestrega in neusmiljenega gojenja, neprijaznosti domačih, vravnave, in če se od otroške moči preveč tirja; večkrat je vzrok otroške žalosti tudi prezgodnji in neprirodni upliv svetohlinskih ljudi. Si najdel vzrok, bodeš dobil tudi lahko pomoček.

Silni narav se rodi iz temperamenta (koleriškega), kateri se že pri mlajših učencih večkrat prav določno pokaže, in se tudi učniku nasproti večkrat prav neprijetno s nespo- dobnim vedenjem naznani. Hočeš silni narav krepčati in zvišati, se obnašaj s silovitnežem neusmiljeno ojestro, kaznuj ga, ko je silovit. Naj gotovejše bodeš ta narav vravnal (pa gre počasno), če se s silovitnežem obnašaš mirno in prijazno krepko, — p- koršino si prisili, če drugače ne gre, s kaznijo; ko pa te otrok vboga, prizanesi mu kazen, kaži se mu dobrohoten, očitaj mu prav prijazno, kako gerd in nevaren je njegov pogrešek, toda nikoli ne takrat, ko je silovit. Če so otroci učitelju vdani in ga imajo radi, mu ta pogrešek ne dá veliko opraviti.

(Dalje prih.)

Praktična slovensko-nemška gramatika.

(Dalje.)

xv.

Popolno sklanjanje členov, imen in osebnih zaimkov.

Obravnaje posamezne sklone omenili smo, da Nemci sklanjajo svoje imena: a) po šibkem, b) po krepkem, c) v ed. štev. po krepkem, v množ. štev. po šibkem načinu.

Kako pa se otrokom dopové, da razumejo spreminovanje besede, ali da razumejo, zakaj da se mora postavljati v razne sklone? milsimo da tako, če napeljujemo otroke, da sklanjajo besede v celih stavkih, da jih vprašamo, oni naj pa na vprašanja pravilno v celih stavkih odgovarjajo in besedo sklanjajo. Postavim:

Kdo prisluži otrokom potrebni živež? kdo se ves dan trudi za svojo družino?

1. Kdo neki drugi, kakor moj oče.

2. Čigava hiša ti je naj ljubša?

3. Komu si dolžen pokoren biti?

4. Koga moraš spoštovati in ljubiti? i. t. d.

Ravno tako pomanjkljivo bi bilo, ko bi učenik osebne zaimena kar le izprašal, kako da so v 2. 3. 4. sklonu, in bi tega ne pokazal v celih stavkih.

1. Kdo pa sem jaz?

Človek, po božji podobi vstvarjen.

2. Česa se Bog usmiljuje?

3. Komu je Bog prizanesljiv?

4. Koga Bog ljubi?

Ravno tako se more ravnati z osebnim zaimenom pri 2. in 3. osebi ed. in množ. števil.

Takšno razložanje otroku bolj v glavi ostane, kakor same gole besede.

Kakšno pa je sklanjanje imen v slov. jeziku, to vsak učitelj saj nekoliko vé; tega tudi tukaj ne bomo razlagali, kajti omenjujemo sklanjanje le v tem oziru, kako se dá otrokom notranji pomen razjasnovati.

XVI.

Predlogi.

Nauk ta pa je dosti težek za učence, veliko se mora učitelj truditi, preden otroci znajo predloge pravilno rabiti.

Težavo dela tudi to, da predlogi v nemškem drugačnega sklona želé, kakor v slovenskem.

Skusili bomo to reč nekoliko polajševati, ter začnemo naj poprej s predlogi, kateri v nemškem želé na vprašanje kje 3., in na vprašanje kam 4. sklona.

Za podlago nam bo tukaj raba predlogov v slovenskem.

Toživnega in mestnega želé predlogi *v, po, na, ob*.

Kam grejo ljudje v nedeljih? Kam gredo otroci ob dveh? Kaj vzamem v roko, kadar kaj kupujem?

Kje stanujejo kmetje, kje mestnjani? Kje visé zvonovi? Kje je živina po letu, po zimi? Ravno tako naj se vpraša z drugimi priligi te verste.

Toživnega in storivnega (ki pa stoji tukaj namesto skazavnega) želé predlogi: pod, med, nad, pred.

Kam vzame gospodar popotnika? Kam se je usedel? Kam devam blazino?

Kje leži pes? Kje po letu radi počivamo? Kje je klet? Kje koplje rudokop?

Ravno tako se ravná z drugimi predlogi te verste.

Učitelj lahko tudi poočituje predloge, kazaje na tabli razmerje reči (Verhältniss der Gegenstände zu einander).

Naredim tukaj na tabli krog, in vanj postavim piko = ○

Kje je pika?

Postavim piko vzgor, ○

Kje pa je sedaj pika?

Postavim jo poleg kroga, ○

Kje je sedaj?

Tako more učitelj vse prostore otrokom pojasnovati.

Iz tega bodo spoznali otroci, da predlogi povedó razmerje reči med sabo; predloge pa jih imenujemo zato, ker stojé pred imeni.

Bolj na drobno se vidi to poočitanje v nemškem časopisu „Oesterr. Schulbote“ l. 1861., str. 195.

(Dalje prih.)

Iz zgodovine keršanske ljudske šole.

(Dalje.)

Odprava reda jezuitarskega bilo je v trojnem obziru pomembno za ljudsko šolo.

1. Imeli so Jezuiti precej ležečega posestva. Že od prvega niso hotli tega premoženja potegniti v državno denarnico, temuč namenili so ga obrniti, za kar je bilo od prvega namenjeno, tedaj za ljudsko odgojevanje in izobraženje. Tedaj so tudi ljudske šole, ki so bile do sedaj zanemarjene, nekaj pričakovale.

2. Imeli so Jezuiti veliko latinskih šol. Bolje je kazalo manjše takošne šole odpraviti, namesto njih pa vstanoviti nemške. In zares dobil jo 14. oktobra grof Blümeger ukaz, da naj se popusté manjše gimnazije, ki nimajo po več, kakor po 2. ali 4. razrede, namesto njih pa naj se napravijo nemške šole.

3. Ker so učene šole povsod drugim v roke prišle in se popolnoma preuredile, niso mogli začetnih šol v nemar pusčati, tako da bi se ne bile z unimi vjemale. Iz tega pa, kar smo popred govorili, vidi se, da so se tudi na nje ozirali. To pa je sedaj za nas naj bližnje in vredno, da naj poprej pre-mišljujemo.

Na čelo osnove za splošno preurejanje šol postavili so te tri točke:

1. Vsak podložen naj se po svojem stanu in poklicu za potrebo podučuje.

2. Povsod naj se stavijo sposobni učitelji, in naj se skerbi, da se spodrejajo.

3. Učilništvo (Studieneinrichtung) naj se vpelje, ki bo povsod enakolično, popolnoma, praktično in stanovitno; enakolično, kar zadeva splošno podučevanje, da bi se pri podložnih enako mišljenje zbujevalo in domorodni duh budil; popolnoma, kar zadeva osebe, ki se imajo podučevati in tvarino, ki naj se prednaša, — praktično, da se odpravi ves pedantizem, da se opusté vse prepirne vprašanja, da se mladost v tvarinah, kojih se jih je naučila, vadi stanovitno, da se odloči šolski zavod, s kojim pa naj se dobro gospodari, in da se šolstvo ogleduje in vodi.

Kar začetne šole zadeva, ločil je že načert Hägelin-ov in spodnjo-avstrijske šolske komisije šole v glavnem mestu, po mestih in deželi. Za vsako teh trojih je bilo zapovedano, koliko je treba v njih za potrebe ljudstva učiti.

Kar drugo vprašanje zadeva, treba je bilo skerbeti za učitelje, kateri bi bili kos svoji nalogi, in tretjič, da se vpelje povsod enakoličen praktičen načert za normalno šolo. Obnerili so se tukaj na moža, kateremu je že davno pred vladni svetovavec vse zaupal, in nad katerim so se zavoljo tega v normalni šoli spodtikovali, in čigar prošnjo za oprostitev prejeli so pred pol letom.

Prišel je tedaj 15. januarja l. 1774. naj višji ukaz, da naj P. Gruber podučuje tiste, ki hočejo spoznati metodo nor-

malke in pripraviti se za učitelje. V postu naj se nauk začne, in za to sposobni naj se pri šolski komisii oglasé. Tistim, ki se bodo dobro obnašali, obljubljene so bile učiteljske službe.

Razglašeno je bilo tudi po kronovinah, da naj se tisti, ki imajo veselje do učiteljskih služb, in ki nemški razumejo, podajo na Dunaj, kjer se bo podučevanje začelo, da bodo mogli po deželah razširjati novo metodo.

Ob enem dobil je pa tudi Gruber ukaz, da naj izdela načert za normalno t. j. za glavne šole. Njegov načert je imel marsikaj dobrega, posebno kar zadeva podučevanje v posameznih tvarinah; bil je postavljen na podlago metode v Saganu, in je posebno povzdigoval tabele*); Gruber je zahteval skupaj 37. tabel.

Njegov nasvet predložen je bil učilniški dvorni komisii (Studienhofcommission) mesca aprila, in posvetovali so se o njem pri šolski komisii in vladi. Pri šolski komisii omahovalo je posvetovanje posebno zavoljo tega, ker še vendar ni bilo določeno, ali naj se normalna šola združi z realno kupčijsko akademijo, ali pa naj bo sama za se; sicer so pa načert poterdili in poslali ga dvorni komisii nazaj.

Preden je pa ta komisija cesarici to predložila, zgodilo se je nekaj, kar je vse te obravnave v novo pot zasuknilo, in reč, za katero so se leta in leta poganjali in posvetovali, bila je doveršena prav kmali in dobro.

Vse dosedanje poskušnje pripeljale niso do konca. Načert, katerega je dvorna komisija osnovala v zadevah overženega reda Jezuitov, poterdila je sicer cesarica; ko je bilo pa treba načert na drobno izdelati, najdlji pa niso sposobnejšega moža, kakor Gruber-ja, ki je pred to leto načert šolske komisije bil izdelal, od katerega tudi boljšega in kaj drugega pričakovati ni bilo.

Kar je bilo pa še bolj žalostno, da tudi dunajska normalna šola in druge šole v poglobitnem mestu niso bile vredjene.

Vse je tedaj kazalo na eno stran, od kodar upali so zboljšanja in pomoči.

(Dalje prih.)

---

*) Ta metoda je bila takšna, da so za podučevanje stavili le perve čerke besede, katero so hotli povedati, p.: K. n. i. p. p. = Keršanski nauk ima pet poglavij.

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

XXXIX.

U. Pra — pre — pri — pro — in časih celo per — se bere v mnogih besedah; kako se ločijo ti predlogi v rabi in v pomenu?

T. Per in pri je v slovenskem ločljiv predlog, pra, pre in pro so pa neločljivi. Rabijo se dostikrat ne le v zvezi z glagoli, ampak tudi z imeni, prilogi in drugimi besedami: *praded* in *preded*; *preserčno*, *priserčno* in *perserčno*; *próstor* in *prestor*; *prevred* ali *prezgodaj* itd.

U. Povej mi kaj o prvih dveh pra in pre!

T. Pra (latinski pro, nemški ur-) kaže, kar je bilo v začetku, kar je prvotno ali predej, in se vjema v pomenu velikrat s predlogom pred (ante, prae): *praded* ali *preded*, *pravnuh* itd. V novoslov. se je precej pogubilo in časi rabimo namesti njega *pred*, večidel pa *pre* ter pravimo *preded*, *prevnuh*. Pra se nam je sploh ohranilo le v besedi *praprat*, stsl. paprat.

U. Pre mora imeti še drug pomen, ker ga rabimo v toliko besedah, in kakor se mi zdí, celo namesti pri ali per.

T. Pre stopnjuje pomen v sestavljenih besedah zviševaje in zniževaje. Treba je torej vselej prav ločiti, in časi se še le iz celega stavka posneti dá pravi pomen. Tako spreminja in stopnjuje priloge, pa tudi samostavne imena: *predrag* (sehr theuer, zu theuer), *preljub*, *prevelik*, *prelep* (sehr schön, zu schön), *premoder*, *prederzen*, *preširen* (leichtsinnig) itd.

U. Torej preširen (leichtsinnig) je bil naš pesnik, ker ga zdaj sim ter tje tako (Preširen) pišejo!

T. Preširni so tudi tisti, kateri mu toliko let po njegoví smerti očitajo, kako preširno je popeval. Čez sto in sto let bodo naši mlajši mislili, da smo imeli dva taka pesnika (Prešern in Preširen)!!

U. Kako se stopnjujejo samostavniki s predlogom pre?

T. Naglost — *prenaglost*, derznost — *prederznost*, lepota — *prelepota* (sehr grosse Schönheit oder Pracht, zu grosse Schönheit), *draginja* — *predraginja*, celó *premraz*, *pre-*

blato itd. Zlasti pogosto se pre sklepa z glagoli: *prebiti*, *preboleti*, *pregledati*, *pregovoriti*, *prenarediti*, *pregnati* itd.

U. Kako se loči pre in per?

T. Per se v pomenu vjema s pri, in sedanji čas so skorej sploh jeli pisati pri, dasiravno se per med prostim ljudstvom pogostoma sliši, zlasti v besedah, v katerih se i ne zateguje: *pergodba*, *perprava*, *persega*, *permerin*, *perletin*; v zategnjenih se i govori in piše: *prisad*, *prilika*, *primek*, *pristava* itd.

U. Zakaj se pa per ne piše, ker se govori po toliko krajih?

T. Nekaj se pri a) lepše glasi posebno, kadar se več zlasti terdih soglasnikov snide: *perdrobiti*, *perdružiti*, *perriniti*, *perstradati*, *perkratiti*, *perročeni*; — nekaj b) se pa celó v teh besedah po Kranjskem, zlasti po dolenskih krajih bliže hrovaške meje, sliši, in c) ker drugi Slovani nimajo predloga per, torej so se tudi slovenski pisatelji raji poprijeli slovanskega pri, ter pišejo sploh: *priprava*, *pridobiti*, *priročeni*.

U. Nekaj se pa novoslovenski krč i bojé menda, da bi po kranjski izreki dosledno mógli pisati *pr* namesti *per*: *prfrleti*, *prvržem*, *prrentačim*, *prigram*, *prsmoda*!!

T. Dobro je ločiti v pisanji pre in pri. Vse kaj družega pomeni *pridjati* in *predjati*, *prikupiti* in *prekupiti*, *prípeti* in *prepeti*, *priplavati* in *preplavati*, *pristriči* in *prestriči*. Kakor se vjema pre z nemškim *über*, um in latinskim *trans*, *super*; tako se vjema pri z nem. *bei*, *zu*, *hinzu* in lat. *ad*, *apud*. Kadar ne veš prav, primeri s katerim drugim jezikom in spoznal boš pravico.

U. Kakor zadeva s per, tako časi menda tudi s pre; vsaj meni se dozdeva, da pri pomen lahko zvišuje in znižuje.

T. Res je to, p.: *pridati*, *prigospodariti* pa *prisekati*, *pristriči*, *prikratiti*; vendar obakrat hoče reči nekaj, nekoliko, polagoma, kakor pri strani. V tem sta si podobna pri in do; vendar spet s tem razločkom, da do znamenjuje dokončno dopolnjenje ali dostavo tega, kar je manjkalo, pri pa kaže sploh kako pridavo ali kako prilaganje: *dokupiti* — *prikupiti*; *dodati* — *pridati*.

U. Kako se pre strinja s pro, ki se v sedanji pisavi večkrat bere?

T. Kakor pra je tudi pro bilo v staroslovensčini in je

še v družih slovanskih narečjih bolj pogóstno kot v sedanji slovensčini. V govorjenji se je sploh le v nekterih besedah ohranilo, p.: *prodati*, *prodajati*, *pro* - sprostiti, sprostiti, *prodaj*, *prodaja*, *prostor*; vendar se celó v teh večidel sliši *predati*, *prestor*, da si bi radi eni rabili *predati* v pomenu *übergeben* (po domače: *čez dati* t. j. hišo, posestvo!), *prodáti* *verkaufen*, *pródati* ali *prodájati* *feil bieten*. Kakor *pri* se tudi *pro* po doljenjih stranah slovenstva bolj pogostoma sliši kot po gorenjih: *prorok*, *prognati*, *prognanstvo*, *prokleti*, *projezditi* namesti bolj navadnega *prerok*, *prekleti*, *prejezditi*.

U. Prav bi bilo morebiti, da bi se po okolisčinah, po različnosti knjig in pisem rabilo zdaj to zdaj to, kakor se piše za proste ali za bistre: *pro* in *pre*, *pra* in *pre*, *pri* in *per*!

P a š n i k.

Dober svét mladim učiteljem. Večkrat tožijo ljudje mladega učitelja, da je z otroci preojster, da vedno nad njimi vpije, se huduje, jezí in jih še celó uhá, lasa, tepe i. t. d. Od kod vendar izvira taka ojštrost do otrok? Saj se je mladi učitelj ravnokar v pripravnici učil, da naj z otroci, kolikor le more, ljubeznjivo ravná, da naj bo z njimi, kakor ljubi oče, blagi prijatelj i. t. d. Ljubi mladi učitelj, varuj se, da ne boš zašel na tako krivo pot, ki pelje do nezadovoljnosti s tvojim stanom in k tvoji in k nesreči malih, ki so ti izročeni. Svetujem ti tedaj, da

1. skerbi za svoje zdravje, ker le zdrav človek je vesel in dela veselo.

2. Varuj, da se ti v serce ne ukradejo kake hude strasti, prenapete domišljije in vse, kar ti zavreva mlado kri.

3. Bodi zmeren pri vseh rečeh, in nikar ne hrepeni in ne hodi za prepovedanim sadom, ker to ti serce unemiri in glavo za delo popači.

4. Ogibaj se černih in prepirljivih ljudi, da njih bolezni ne naležeš.

5. Beri take spise, ki so primerni tvojemu stanu, in ne pobiraj zeliš in cvetic, ki jih ne poznaš, in ki so za te strupene.

6. Ne posnemaj ponočnih tičev, ki le temó ljubijo, po dnevu pa se čmerni po kotih potikajo.

7. Pomisli včasi, kakšen si, — kakšen pa bi mogel biti, in zakermi bolj hitro na pravo stezo, da te kaki hudobni roparji ne dobé, in ti ne poberejo tvojih naj imenitniših in naj bolj-sih zakladov — tvojeja dobrega imena in mirnega serca.

Šolska roba.

Otroci berejo od staršev. Učitelj naj potem nadaljuje:

Oče in mati so starši. Oni živé, oblačijo in varujejo otroke, jih učé moliti, jih vadije, da so dobri, in odvracajo, da niso hudobni, ker hudobni otroci so potem hudobni ljudje, katerih nihče in tudi Bog nima rad. Starši pošiljajo otroke v cerkev in šolo, da se še kaj več naučé, kakor bi se sicer domá naučili. Zraven pa starši tudi skerbé za njih prihodnost; jim prihranjujejo premoženje, jih dajo, da se učé rokodelstva ali kaj drugega, jim v vseh rečeh svetovajo in pomagajo, kjer in kolikor morejo, in molijo za nje. Dobri otroci so jim za to hvaležni, jih radi vbogajo, in jim delajo veliko veselja.

Otroci morajo starše spoštovati, jih nikoli ne žaliti in jim vse dobro storiti, kolikor jim le morejo.

Učiteljeva sreča in nadloga.

(Konec.)

Da bi pa učitelj v taki fari vendar bolj srečno in veselo živeti mogel, naj skuša naj pred si ljubezin učencev pridobiti. Z ljubeznijo učencev si pridobí vedno bolj in bolj tudi ljubezin farmanov. Naj se poprime v takih zadevah vsake prilike v šoli, v cerkvi in tudi drugod, s katero bi si kolikor toliko mogel pridobiti ljubezin staršev in sploh srenjčanov. Le, ako srenjčani učitelja ljubijo, so mu vedno bolj vdani, ga zmiraj bolj spoštujejo, njegove zasluge vedno bolj spoznavajo, mu jih bolje plačujejo ne le z denarji, temuč tudi z hvaležnostjo, ter vedno bolj spoznavajo, da je učitelj njih dobrotnik, ne pa posiljenec, kakor so pri začetku nove šole mislili.

Oj, Bog uslišaj milo zdihovanje nekterih učiteljev, da bi skoraj prišel tisti preblažni dan, da bi namreč učitelj svoje denarne dohodke dobival pri gosposki, pri davkih; potem se bo tudi marsiktera bolna in hirajoča šola opomogla. *) *Matija.*

*) Taka modra naprava se nahaja že večidel pri vseh boljših šolah; kjer pa je še ni, upamo, da bo tudi kmali boljše, ker naši prvi šolski predniki si vse prizadevajo, da celijo rane, ki so še tû pa tam pri šolstvu.

Vprašanja pri letošnjem konz. spraševanju.

K letošnjemu konz. spraševanju 22. in 23. preteč. m. je prišlo 9 začetnih učiteljev, kateri so dobili za pismeno izdelovanje te le vprašanja:

1. *Pové naj se načert in namen „Praktične slovensko-nemške gramatike“.*

2. *Kako naj učitelj učencem razklada osebek, povedek in stavek?*

3. *Kdaj se rabijo v slovenskem predlogi **o** in **od z** in **s**?*

4. *Kteri so nepravilni časovniki ali glagoli? (po nemški.)*

5. *Razloži naj se, kako se krajšajo postranski stavki.*

(po nemški.)

6. *Kdaj se pri zategovanji **h**, in kdaj pri skračevanju **ck** in **tz** ne rabi? (po nemški.)*

7. *39 $\bar{a}$ preje dá 3 kosove po 40 vatlov in $\frac{3}{4}$ širokega platna; koliko $\bar{a}$ preje bi bilo treba za 5 kosov po 36 vatlov dolgega in $\frac{6}{4}$ vatlov širokega platna?*

8. *Po neki veži vložé kamnene plosče. Ako bi bila vsaka plosča 4 $\frac{2}{5}$ $\square$ velika, bi bilo treba 25 plosč; vsaka plosča pa ima je le 3·7 $\square$; koliko takih plosč se tedaj za to vežo potrebuje?*

9. *V dveh sodih je 42 $\frac{1}{2}$ veder enakega vina; če se ga iz prvega 18 $\frac{1}{3}$ veder za 163 gold. konv. d. prodá, koliko bi se dobilo za 2. sod po enaki ceni v avstr. velj.?*

10. *Kaj je podlaga za spešni nauk v številenji iz glave, in kako naj se v tem podučuje od 2. razreda glavne šole dalje?*

11. *Kako različno naj se rabijo izreki pri naj višjih in visokih gosposkah in osebah, in sicer 1) pri nagovoru, 2) v pisu, 3) na koncu in 4) pri napisu?*

12. *„Beseda gine, zgled rine“. Kako se resnica tega izreka tudi kaže pri gojenji šolske mladosti?*

13. *Primeri naj se učitelj z uro!*

14. *Kako naj se berilni sestavki primerno obdelujejo?*

15. *Koliko se more in mora učiti spisovati v mali šoli, ki ima en razred? *)*

*) O teh vprašanjih drugo pot kaj več.

Družba v pomoč učiteljskim vdovam in sirotam na Kranjskem.

Predništvo družbe v pomoč učiteljskim vdovam in sirotam na Kranjskem je vsem preč. okrajnim šolskim ogledništvom to le službeno pisanje razposlalo:

„Pri vsem bujenji in resnem opominovanji v razpisih 17. dec. 1860. l. pod št. 2445/351, 28. okt. 1861. l. pod št. 32. in 7. nov. preteč. l. pod št. 59 se vendar ni tako izšlo, kakor se je pričakovalo. Kakor kažejo zaostalni izkazki, bi moglo vsled §. 11 družbenih pravil veliko družnikov zgubiti družbine pravice.

Vendar, ker so bile tri leta, ki bodo zdaj pri kraji, le bolj odločene za to, da se je družbini kapital nabiral in množil, se pri marsikterih nasprotnih okolisčinah misli, da se stori po volji vseh udeleževavcev, če se za plačilo **15. november t. l.** postavi za neprestopljivi dan, in sicer tako, da kdor do tega časa popolnoma ne plača zastanega dolga in tudi do konca mesca januarja 1864. l. daljnega letnega zneska vsega ne odrajta, naj si nespremenjeno sebi pripiše nasledke, ki so ustanovljeni v §§. 11 in 12, če bi se namreč z njim ravnalo, kakor bi bil stopil iz družbe. To naj bi dobro premislili vsi obotavljavci, posebno že bolj stari, oženjeni družniki, kateri le družbi koristijo, če preskerbni za osodo svoje družine — ako bi umerli — po tej poti stopijo iz družbe in družbi kot darilo pusté denar, ki so ji ga že do zdaj plačali. Mlajši večidel še neoženjeni učitelji naj pa bi se posebno v nemali, da bi krepko podpirali to družbo, ktera ima že zdaj 700 gold. na leto za rabo, in se bo najberže še velik del od tega mogel naložiti, ker po navadnem teku še menda dolgo ne bo veliko vdov in sirot. Zato naj se na zgoraj navedeni razpisi posebno opominjajo mlajši učitelji, in naj se jim to blago delo kersanske ljubezni do bližnjega prav zeló priporoča, posebno ker §. 13 prav neugodno govori vsakemu, kdor odlaša, da ne stopi v to družbo, tudi se nihče ne more zgovarjati, da težko toliko plačuje, če le 2 kr. na dan manj zakadí. Zraven se priporoča, da bi se tudi pazilo na §§. 9 in 10 teh družbenih pravil, in se tudi naznanja, da bo vsled §. 28, dne **29. t. m.** popoldne ob 2. občni zbor v tukajšni c. k. normalki.

V Ljubljani 24. septembra 1863.

Družbini prednik:

Juri Zavašnik s/r.,

višji šolski ogleda.

Novice.

Z Gradca. Kakor sem obljubil, tukaj spolnim. Tretji dan pret. m. prišel sem v Maribor, kjer sem se nekoliko pomudil. Enako očaku Jakopu, ki je potovaje pod milim nebom spal in se tolažil, sem tudi jaz rekel: „Resnično, tudi tukaj se čuje mili domači glas“. Mariborska slovenska čitavnica je pravo zavetje vsem popotnim rodoljubom. Zmed drugih lepih reči, ki jih vsaki Slovan rad vidi, je v čitavnični sobi tudi prav lepa slika našega presvitlega cesarja, okinčana z zelenim lipovim vencem in z lepimi narodnimi zastavami. Nad sliko pa je napis „Slava“, kakor bi se vsakemu, ki pride notri, naproti klicalo: „Slovenci smo, in ljubimo svojega cesarja!“ — Vse, kar sem vidil in slišal v mariborski čitavnici, me je zeló ganilo. Slava ji! — Šel sem tudi na grob nepozabljivega slovenskega očeta Martina Slomšeka. Prav milo se mi je storilo na slavni njegovi gomili, ktera v sredi ovčice hrani košice preljubega pastirja, ki ji je bil naj boljši vodnik v cerkvi, v šoli in vsem življenji. Bog mu daj večno rajsko veselje! — Z Bogom, mili „Tovars!“ *A. D. Pugelj.*

Iz okolice ribniške. 17. pret. m. je bilo v Doprepoljah očitno šolsko spraševanje, kjer so otroci dobro znali, akoravno niso dovolj stanovitno v šolo hodilo. Posebno nam je bilo všeč, kar je na koncu skušnje neka učenka govorila. Mislim, da se ne bodo dolgočasili čast. bravci, če jim „Tovars“ ta govor pokaže. Taki le je:

„Hvaljen bodi Jezus Kristus!

Prečastiti gospod dekan in vsi šolski prijatli!

Šola je podobna vertu v katerem so mlade drevesca vsajene. Te drevesca smo mi otroci. Vertnarji tega verta so naši gospodje učenci.

Da bo drevesce enkrat sad obrodilo, se mora pridno oskerbljevati. Drevesca, ktere vertnar ne oskerbljuje, rastejo divje, prinesejo morebiti kaki sad, toda le malopridni sad. Takim divjim drevescem so podobni otroci, ki v šolo ne hodijo, ali jo pa redko obiskujejo, in katerih pamet in serce ni požlahnjeno. Oni bodo enkrat sirovi, neizobraženi ljudje, kateri bodo svetu malo prida prinesli. Da bi drevesce dobri sad obrodilo, mora vertnar zanj skerbeti, ga mora varovati vsake škode, posebno pa škodljivih merčesov, kateri bi mu poškodovali koreninice in cvetje. Vertnarji naši so nam učenci. Oj, kolika sreča je za nas, da hodimo v šolo! Saj šola je za nas podlaga naše časne in večne sreče. Koliko ljudi nizkega in revnega stanu se je na svetu osrečilo s tem, česar so se v mladosti v šoli naučili. Pa veliko večji je prid in dobiček, kterege šola za večnost donša. V šoli se učimo Boga, božjo voljo, postave in zapovedi spoznati, dobro storiti, hudo sovražiti, prav moliti, vredno svete zakramente prejemati, tudi lepe pesmi prepevati in sploh kersansko živeti in srečno umreti. In — komu se moramo za vse to zahvaliti? Naj prvič večnemu Bogu, potem pa našim ljubim staršem, in posebno našim preljubim učnikom. Oj, da bi jim vse ljubi Bog poplačal!

Prečastitljivi gospod dekan! V imenu vseh učencev in učenk tudi Vam iz serca rečem: Bog Vam poverni čast in prijaznost, katero ste nam danes skazali, da ste se hotli prepričati, kaj smo se letos v šoli naučili. Nebeški oče daj, da bi Vi v prid šolskih otrok še dolgo živeli in tudi bili večno srečni. Vi pa pridni učenci in učenke, ki ste v pretečenem šolskem letu in tudi danes se dobro obnesli, prejemite šolske darila, ktere ste po pravici zaslužili. Mi vsi pa sklenimo danes, da bomo po naukih, ktere smo v šoli slišali, stanovitno živeli, lepo molili, radi v šolo hodili, starše in učenike zvesto vbogali in da bomo zanaprej še pridniši. Tako, nas bo Bog vesel, nas bodo veseli tudi angeleci in dobrotniki naši, in od usmiljenega Jezusa za darilo, ker radi smo v šolo hodili, enkrat venec nebeški vsi bomo dobili.“

Janes.

Iz Ljubljane. Na Dunaji se tiska, kakor „Novice“ pravijo, več slovenskih knjig za ljudske šole. Slomšekovega popravljenega „Ponovila za nedeljske šole“, je že 6 pol gotovih. To je gotovo prav vesela novica, ker ravno naše nedeljske šole niso imele še do zdaj svojega primernega berila. „Ponovilo nedeljskih nauk“ je knjiga polna naj boljšega blaga za šolo in dom. Tudi so že natisnjene „Zgodbe nove zaveze“, ki so po Šušterji poslovenjene in namenjene za ljudske šole.

— Ravnokar je prišlo na svitlo znamenito pesniško delo pod imenom: **Abuna Soliman**, to je slavospev in življenje rajnkega dr. Ignacija Knobleherja, apost. provikarja v srednji Afriki, z lepo bakrerezno podobo misijonarjevo, zložil Anton Umek, Okiški; na svitlo dal preč. g. L. Jeran, vrednik „Zg. Danice“, natisnil pa g. Blaznik. Prav živo priporočamo to izverstno delo vsem rodoljubom, pa tudi vsi bolj odrasčeni šolski mladini.

— G. Ljudevit Tomšič v Zagrebu, sin rajnkega učitelja in slovenskega pesnika Bernarda Tomšiča, je našel med nekimi rokopisi slovensko veselo igro „Lahko verni“, ktero je njegov oče v verzih sostavil. Da bi tedaj sin to lepo delo spravil na svitlo, vabi zanj naročnike, kteri naj bi se do konca t. m. oglasili v Zagrebu (poste restante). Denar (kake pol gold.) se bo dal, kadar knjiga izide. Prav bi bilo, da bi tudi učitelji obilno podpirali delo svojega verlega rajnkega tovarša.

— Šolsko leto vseh ljubljanskih očitnih šol se je začelo danes 1. oktobra. Število učencev in morda še kaj bomo drugo pot naznanili. Bog daj dobro novo šolsko leto učencem in učiteljem!

Premembe v učiteljskem stanu.

V ljubljanski škofii. G. Peter Cebin, učitelj v Račji je postavljen v mesto Kranj v glavno šolo za podučitelja in orglavca; na njegovo mesto v Rače pa gre g. Franc Stojc, poterjeni uč. pripravnik.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.